

Fejlesztő neve:

PAPP ZOLTÁN

Tanóra / modul címe:

A JÁNOS VITÉZ EGYES RÉSZEINEK FELDOLGOZÁSA A DRÁMAPEDAGÓGIA ÉS A DISPUTA ELEMEIVEL

1. Az óra tartalma – A tanulási téma bemutatása; A téma és a módszer összekapcsolásának indoklása:

Az óra céljáról

„A tanítás alapja nem a tanár megszerzett tudásának átadása, hanem a tanítvány önmagával szembeni kérdéseinek aktivizálása (tananyag vs. pedagógia). A legfőbb tanítás: tanulj meg dönteni, majd vállalni az ezzel járó felelősséget.” — írja Schilling Árpád Korszerű gondolatai között. (Schilling, 2007, 41) Az itt tárgyalt óra a felelősségteljes döntés egyfajta megszületését mutatja be, ami a retorikában, később a pedagógiában már régóta alkalmazott módszeren alapul. Másfelől az óra János vitéz történetének sajátos összefoglalására is vállalkozik. Egyetlen munkaformát tartalmaz: egy szabályozott vitát, mely a szakralitásban gyakorolt szentté avatás analógiáján alapszik. Petőfi elbeszélő költeményében a földi halandó éteri szintre emelkedésének mozzanata teljesedik ki a talált gyerekből a mennyei királyság (Tündérország) trónjára eljutó főhős életútjában. Jancsi kalandjai teljes győzelemmel érnek véget, ahol minden megelőző esemény elhomályosul a beteljesülés fényességében. A diákokkal együtt azonban kritikus szemmel is olvastuk Jancsi kalandjait, ezért talán nem *szentségtörés*, ha egy ilyen nagy felemelkedés láttán végignézzük az egész életúton, és — hasonlóan a szentté avatás bírósi eljárásához — feltesszük azt a kérdést, miszerint:

„*Megérdemli-e Jancsi, hogy Iluska oldalán Tündérország boldog fejedelme legyen?*”

Történelmietlen kérdések

Egy romantikus irodalmi mű kritikai olvasásának természetes velejárója a deheroizálás. Ötödikes diákjaink számára különösen kényes feladat egy mesehős tetteinek mérlegelése. Közismertek a János vitéz népmesei párhuzamai, a nemzetközi mesetípusok elemeinek megjelenései a műben. Petőfi leginkább a főhős cselekedeteinek motivációival bánt alkotó módon, hiszen „a mintául szolgáló mesék felbontott indítékait is tetszése szerint mintegy összekeverte” (Berze Nagy, 1925, 38).

Az elbeszélő költemény Iluska halála után fordul végleg a tündérmese világába, bár a nyolcadik énekétől kezdve már felfedezhetők ennek jelei. A tizennyolcadik énekig tartó események a drámai végkifejlettel együtt azonban valószerűek, ezért a mű első részének emberi viszonyrendszere, motívumai a tanórai munka során — megítélésem szerint — kritikai elemzés tárgyává tehetők. Míg a rendkívüli hős, János vitéz heroikus küzdelmének kimenetele a mese sajátos logikája alapján kiszámítható, addig Kukoricza Jancsi, az egyszerű földi halandó sor-

sában rejtetten működnek a folklór-párhuzamok. Jancsi lélektanilag árnyalt, összetett jellem: kiemelkedő adottságai és képességei mellett olykor tépelődő, esendő figura.

Az első rész történéseit vizsgálva (lásd *Az igazi kincs* c. óra leírását) a diákok számára is értelmezhető, átélhető döntési helyzetek egész sorát vehetjük észre. Ha szándékunkban áll a mű kritikai szemléletű olvasását elősegíteni, akkor Jancsi tetteinek elemzése közben átmenetileg fel kell függesztenünk a mai kor felfogása szerinti ítélkezéssel szembeni ellenérzésünket, és hagynunk kell, hogy diákjainkban megfogalmazódhassanak akár „történelmietlen” kérdések is, például: Jancsi miért nem szöktette meg szerelmét oly sok éven át, ha már annyit szenvedtek mindketten az árvaságban? S ha addig nem tette meg, miért nem kísérelte meg legalább akkor, amikor a nyáj elvesztése után bujdosásba kényszerült?

A drámaórának és a disputának is van egy levezető szakasza, ahol a tanár — amennyiben szükségesnek tartja — beszélhet a diákoknak a korabeli paraszti világ közfelfogásáról, erkölcséről, ahol egy nő számára fel sem merült a törvényen kívüli élet lehetősége. Az Iluskák inkább elsorvadtak, behaltak a reménytelenségbe, de eszükbe nem jutott volna elszökni szerelmükkel, hiszen nem volt hová.

A vizsgálódás szabadsága

Ezzel a tudatosan vállalt szabadsággal hagyjuk diákjainkat Jancsi tetteinek nyomába eredni. A történet végén tapasztalataikat egy hatásos érvrendszerbe sűrítetik, amivel magas színvonalú vita kerekedhet az óra tételmondatához kapcsolódóan. Tapasztalatok szerint csak a valódi dilemmát rejtő fókusz/tételmondat tud a dráma/disputa éltető ereje lenni. Ez a mi esetünkben azt jelenti, hogy Jancsi megdicsőülésének relevanciáját a vitában és a drámában megerősödött élmények és érvek igazolhatják, de cáfolhatják is. Feltételezésünk szerint a gyerekek az éretnes hőst méltóbbnak tartják a végső jutalomra, ha közben gyarlóságait se kendőzzük el.

A vitához pedig minden diáknak — már csak a verseny érdekében is — mozgósítani és rendszerezni kell a műről való részletes ismereteit, az érvelés megfelelő oldalához való csatlakozás érdekében pedig meg kell válogatnia a tapasztalatait. Az óra legfontosabb célja, hogy a diákok képessé váljanak a nézőpontváltásra, vagyis azt tudatosítjuk bennük, hogy „az éremnek mindig két oldala van”, és minden vitában fontos tisztában lenni mindkét nézőponttal. Egy vitában természetes, hogy sok esetben nem a saját véleményüket képviselik a résztvevők, hanem egy megadott oldal érvrendszerét. Másként fogalmazva: nem a meggyőződések, hanem csak az érvek feszülnek egymásnak.

A disputáról

A meggyőzés arisztotelészi modelljétől kezdve, a középkori hitvitákon át, a szabályozott vita modern megjelenéséig a disputa a gondolkodás és a valóságértelmezés állandó eleme volt. A drámapedagógiához hasonlóan a tanítási célú szabályozott vita is angolszász gyökerekkel rendelkezik. Hazánkban a disputa a rendszerváltozás környékén jelent meg jelentős alapítványi háttérrel segítve (Hunya, 1998, 2), napjainkban új támogatókkal, de a régi célok mentén éled fel a mozgalom versenyszerű formája. (Szóval?! Országos Vitaverseny)

A módszer érvényességéről

A disputa nem csupán vitatkozás, hanem legalább annyira felkészülés is azoknak a technikák-

nak a módszeres elsajátítása, amelyek segítségével a vita sikeresen folytatható, s amelyek egyben életre szóló technikák is. A disputa kritikai gondolkodásra nevel. Aki disputázott, már nem fogad el azonnal egy hangzatosnak tűnő állítást, hanem minden oldalról megvizsgálja azt. (Hunya, 1998, 3)

2. Fejleszthető kompetenciák:

Személyes kompetenciák	Szociális kompetenciák	Kognitív kompetenciák
<p>kezdeményező-készség: készenlét a felmerülő lehetőségek megragadására</p>	<p>befolyásolás: hatékony módszerek bevetése mások meggyőzésének érdekében</p> <p>csapatszellem: a csoport összhangjának megteremtése a közös célok elérése érdekében</p> <p>aktív állampolgári viselkedésre való felkészítés a formális vita (disputa) elsajátításán és gyakorlásán keresztül</p> <p>empátia: értsük meg mások érzelmeit és nézőpontját, és aktív érdeklődést tanúsítsunk mások meggyőződése iránt</p>	<p>indukció: példáhozzás, általános következtetés levonása az egyedi jelenségek alapján, megfigyelés, hipotézis állítása és igazolása</p> <p>kérdésfelvetés: hipotézis felállítása, okok feltárása, oknyomozás</p>

3. Korcsoport / évfolyam:

5. évfolyam

4. Előfeltételek / előfeltétel tudás:

Az óra a János vitéz összegzésének, a megismerés lezárásának egy alternatív formája. A művel való foglalkozás közben változatos módon rögzítsük Jancsi sorsának alakulását, a dilemmákat rejtő helyzetek vizsgálatát tegyük élményszerűvé. Ezt akár a drámapedagógia módszereivel is megtehetjük (lásd *Az igazi kincs* című órát). Tartalmi segítséget jelent az előző órákon készült összefoglaló anyagok használata. Ezek: a szereplők, az események, a helyszínek táblázatba foglalt sorrendje, Jancsi tulajdonságait óráról-órara gyűjtő pókhálóábra, a módszeresen feltárt döntési helyzetek listája.

Gyakoroljuk az érvelés technikáját a tanulási folyamat minden lehetséges helyzetében. A diákok ismerjék az érv, a cáfolat fogalmát, legyenek képesek egyszerű definíciókat alkotni. Ismerjék a szabályozott vita írott és íratlan szabályait. Az órát megelőző időszakban változatos feladatokkal készítsük fel őket arra, hogy miként kell érveket gyűjteni egy-egy tételmondat állítása mellett és ellen. Készítsük elő az ellenfél érvelését „megzavaró” villámkérdéseket is.

Az előző órán alakítsuk ki a vitaverseny csapatait és ismertessük a szabályokat. A felállt csapatok pedig válasszák meg az 1., 2., 3. számú játékosukat rátermettségük alapján. Végül adjuk házi feladatnak a tételmondatokkal kapcsolatos érvek gyűjtését.

5. Eszközigény:

csomagolópapír, filctollak, „tárgyi bizonyítékok”: kincses ládika, Iluska virága, levél a kedveshez, a sereg vándorlásának ábrázolása térképen, Iluska mostohájának csillaga

6. Megjegyzések a feladatokhoz:

A vita etikája

A vitának a tiszteletteljes és agressziómentes kommunikáció alapértékeinek kell megfelelnie. Ennek fényében nem elfogadható az olyan viselkedés, amely a vitapartnerrel szemben sértő vagy bántó.

A vita formája

Az órán alkalmazott vitaforma a *Karl Popper debate* vitaverseny időben rövidített és egyszerűsített formája. (Hunya, 1998, Pethőné, 2005) A hivatalos versennyel ellentétben most nem 3-3 fős csapatok küzdenek meg egymással, hanem az osztály tanulói alkotnak két nagy csapatot.

A vita értékelése

A vita globális értékelése a beszédek tartalma, az érvelés minősége (alátámasztás minősége, logika, cáfolatlanul hagyott érvek száma, az érvrendszer kidolgozottsága, belső összefüggései stb.), illetve az előadói stílus alapján. Ezek mentén dől el, hogy a vitát az állító vagy az ellenző fél nyerte-e meg.

A bírók és az időmérő

Erre az órára a bírói feladatok ellátására vagy a tanár maga vállalkozzon, vagy ha megteheti, felkészítés után egy kollégáját kérje meg erre. Az utóbbi esetben a tanárnak lehetősége van a csapatok felkészülésében segítséget nyújtani. A bíróság két diákkal kiegészülhet. Az idő mérése a bíróság feladata.

Várható érvek a tételmondattal kapcsolatban

Állító érvrendszer:

Jancsi *megérdemli*, hogy Iluska oldalán Tündérország boldog fejedelme legyen, mert

- minden próbát kiállt;
- nem engedett a rabolt pénz csábításának;
- a legbátrabban harcolt a törökök elleni csatában;
- nem ijedt meg a mesebeli lényektől, ártó szellemektől;
- a boszorkányokkal együtt eltüntette a sötétséget arról a tájról;
- megkegyelmezett a basa fiának;
- mindvégig hűséges maradt szerelméhez, még egy királyságot és egy királylányt is visszautasított miatta.

Tagadó érvrendszer:

Jancsi *nem érdemli meg*, hogy Iluska oldalán Tündérország boldog fejedelme legyen, mert

- elszalasztotta a nyáját, ezzel megszegte kötelességét;
- megrövidítette nevelőapját, aki ezért száműzte a faluból, Jancsi ezzel reménytelen helyzetbe

hozta szerelmét;

- magára hagyta Iluskát gonosz mostohájával, úgy ment vándorútra;
- ha feladta volna a zsványokat, talán pénzt kap, amivel talán megmentette volna szerelmét a haláltól;
- a kincs elutasításával Iluska terhe is megmaradt („Édes szép Iluskám, csak viseld terhedet”), míg ő szabadon, sanyargatás nélkül folytathatta vándorlását;
- bár a kincses kád felett a lelkiismeretének épségét hangoztatta, a következő percben önbíráskodásra vetemedik, a zsványok gyilkosa lesz.

7. Lehetséges megoldások:

R

1. Feladat

Az előző órákon befejeztük a János vitéz című elbeszélő költemény feldolgozását.

Mai összefoglaló óránkon egy, az egész műre vonatkozó kérdés megválaszolását kíséreljük meg, vitaverseny formájában. A csapatokat megalakítottuk, a legfontosabb szabályokat az előző órán megismertették.

A házi feladatban érveket gyűjtöttetek az óra tételmondatával kapcsolatban. Tudtok tehát érvet és cáfolatot is megfogalmazni.

A legfontosabbat szögezzük le: lehet, hogy olyan állítás mellett kell érveket gyűjtened, aminek pont az ellenkezőjéről vagy meggyőződve. Ez ne zavarjon téged! Ebben a versenyben az érvek küzdenek egymással, nem a te belső ítéleted. Az a csapat győz, amelyik több olyan állítást fogalmaz meg, amit a másik csapat nem tud megcáfolni.

A vita szabályát kiegészítettem egy drámai feladattal. A vita menetében mindkét csapatnak fel kell állítania egy állóképet, amivel bizonyíthatja, illusztrálhatja állításait!

Az asztalon elhelyezett tárgyi bizonyítékokat is fel lehet használni a vita során.

További segítség, hogy használhatjátok az előző órákon készített dokumentumokat. Ezek: az események sorrendje, Jancsi tulajdonságainak gyűjteménye, a döntési helyzetek listája.

Osszátok be mondandókat! A legjobb, ha a 3. játékosnak marad ideje arra, hogy minden felmerülő érvet megcáfoljon. A 2. játékos pedig készítsétek fel arra, hogy minél izgalmasabb keresztkérdéseket tudjon feltenni!

Most pedig ismételjük meg a tételmondatot:

Jancsi megérdemli, hogy Iluska oldalán Tündérország boldog fejedelme legyen.

A bíró kisorsolja a csapatok szerepét: Állító csapat, Tagadó csapat.

A mellékelt ÉRVELÉSI LAPon kezdjétek hozzá az érvek gyűjtéséhez!

Tervezzétek meg az állóképet is!

(5 perc felkészülési idő)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

J

A verseny felszólalási sorrendje és időbeosztása a következő:

	Gondolkodási idő	Felszólalás	Idő
2.	Felkészülés az Állító 1. (Á/1.) játékos felszólalására		5 perc
3.		Á/1. játékos értelmezi a tételmondatot, és megkezdi az érvelést.	3 perc
4.	A Tagadó csapat a villámkérdésekre készül. Az Állító csapat lehetséges válaszokat tervez.		2perc
5.		Tagadó 2. (T/2.) játékos felteszi Á/1. játékosnak csapata villámkérdéseit.	1 perc
6.	Felkészülés a T/1. játékos felszólalására.		3 perc
7.		T/1. játékos csapata szempontjából értelmezi a tételmondatot, és megkezdi az érvelést.	3 perc
8.	Az Állító csapat a villámkérdésekre készül. A Tagadó csapat lehetséges válaszokat tervez.		2perc
9.		Á/2. játékos felteszi T/1. játékosnak csapata villámkérdéseit.	1 perc
10.	Felkészülés Á/3. és T/3. játékos felszólalására.		3 perc
11.		Á/3. és T/3. játékos összegzi a vitát és cáfolja a felmerült érveket.	2 + 2 perc

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

ÉRVELÉSI LAP

Állító érvrendszer	Tagadó érvrendszer
A/1.	
	T/2.
	T/1.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Á/2.	
Á/3.	
	T/3.

12. Feladat

Mutassátok be a csapatotok állóképét, amit belső hang vagy képaláírás drámai konvenciókkal kiegészíthettek!
(4 perc)

R

13. Feladat

Felkérem a bíró(ságo)t, hogy vonuljon félre, 5-6 percben értékelje a hallottakat, és hirdesse ki az eredményt!
A tanár ekkor – ha nem tölti be a bíró szerepét – maga is értékeli a vitát, meghallgatja a diá-

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

kok reagálásait. A tanárnak most van lehetősége az egyéni elgondolások és a vitaverseny eredménye közötti távolság felállítására. Tudatosíthatja, hogy a győztes érvrendszer nem biztos, hogy a vitázó igazságérzetét tükrözi.

(6 perc)

14. Feladat

A bíró(ság) foglalja össze az elhangzott érveket, és számítása alapján hirdesse ki a végeredményt!

(6 perc)

15. Feladat

(Házi feladat) Írd meg személyes véleményed a tételmondattal kapcsolatban!

Elgondolásaidat részletesen indokold!

(1 perc)

8. Szemléltetés:

9. Fejlesztő értékelés:

Az óra produktuma, a megszerzett információk beépülése lemérhető a felállított érvrendszeren, az érvelés módján, az elkészült állóképen, a mellékelt dokumentumok használatán, valamint a házi feladat esszéje alapján.

10. Felhasználható irodalom:

1. *A dráma tanítása, Segédlet az 5-10. évfolyamon tanítók számára*, Szerk.: Kaposi László, Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, Gödöllő, 2002.
2. Berze Nagy János: *Petőfi költészetének folklóre-párhuzamai*, Népélet-Ethnográfia 1925. 38.
3. Hunya Márta: *A disputa program* Soros Alapítvány, Bp., 1998. Disputa Körök
4. Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv, Befogadasközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás s gimnáziumok és szakközépiskolák 9-12. évfolyamán*, Korona Kiadó, Bp., 2005. 211-214. p.
5. Schilling Árpád: *Egy szabadulóművész feljegyzései*, Korszerű gondolatok KRÉTAKÖR, Bp., 2007.
6. Szóval!? Országos Vitaverseny, <http://www.szoval.eu/vitaverseny/bemutakozunk>, 2011. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

